

Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

Voorwoord

In Nederland zijn nog altijd veel kinderen die thuis verwaarloosd, mishandeld of seksueel misbruikt worden of die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Gevraagd aan professionals gaat het jaarlijks om ruim 118.000 kinderen¹. Als het aan jongeren zelf gevraagd wordt of zij thuis mishandeling meemaken, zijn de cijfers hoger: 184.000 jongeren tussen de 11 en de 17 jaar geeft aan het afgelopen jaar te zijn mishandeld (187 op de 1000 scholieren)².

Kindermishandeling kan ernstige gevolgen voor kinderen hebben op korte en lange termijn. Mishandeling en verwaarlozing kunnen leiden tot lichamelijke letsels, gedragsproblemen, emotionele problemen, een ontwikkelingsachterstand, hechtingsproblemen en een posttraumatische stress stoornis. Deze gevolgen hangen ermee samen dat hun basisgevoel van veiligheid en vertrouwen in volwassenen beschadigd is geraakt en dat kinderen het gevoel hebben dat zij geen controle over hun situatie hebben. Mishandelde kinderen zijn vaak op hun hoede, voelen zich schuldig over de mishandeling of het misbruik en voelen zich alleen of in ieder geval anders dan anderen.

Voor kinderen die mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt worden, is het essentieel dat zij gezien en gehoord worden door volwassenen in hun omgeving die (professioneel) betrokken zijn en die zij vertrouwen. Serieus genomen worden en een rol hebben in de besluitvorming kan kinderen helpen herstellen van hun ervaringen en hun gevoel van zelfvertrouwen en controle vergroten. Bovendien zijn kinderen een cruciale gesprekspartner: ze beschikken over onmisbare informatie over hun situatie en kunnen vaak goed meedenken over mogelijke oplossingsrichtingen.

School is voor veel kinderen die te maken hebben met kindermishandeling of huiselijk geweld een plek waar ze zich wél veilig voelen. De school is ook een plaats waar personen aanwezig zijn die iets kunnen doen om de kindermishandeling te signaleren en te stoppen. Scholen kunnen in samenwerking met hulpverleningsinstanties een bijdrage leveren aan preventie en het verzorgen van voorlichting door bijvoorbeeld het inschakelen van de GGD en andere gemeentelijke instanties. Hier zijn programma's beschikbaar voor sociale vaardigheid- en weerbaarheid training, en waar kinderen leren dat zij zich niet hoeven te schamen, dat het meer kinderen overkomt, dat ze er over mogen praten met anderen, wat hun rechten zijn en waar ze hulp kunnen vinden.

In de praktijk blijkt dat het omgaan met signalen die kunnen wijzen op huiselijk geweld onzekerheid teweegbrengt. Dit protocol biedt een structuur aan en geeft handvatten hoe gehandeld kan worden bij een vermoeden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het **doel** van dit protocol is: een vermoeden van huiselijk geweld bespreekbaar maken en de signalen doorgeven voor eventuele verdere hulp. De **taak** van de school met betrekking tot kindermishandeling en huiselijk geweld, waarbij de oorzaak buiten de school ligt, is het signaleren en het aanklaarten ervan bij de verantwoordelijke instanties. De school is niet verantwoordelijk voor de verandering van de situatie of voor de hulpverlening.

De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is één van de instrumenten om mishandelde kinderen eerder in beeld te krijgen en te beschermen tegen (meer) geweld in hun thuissituatie. Sinds 2013 is de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. Die

¹ Alink et al 2011

² Schellinerhout & Ramakers 2017

wet houdt in dat alle organisaties die werken met kinderen en volwassenen een meldcode moeten hebben en medewerkers in staat moeten stellen daarmee te werken. Het doel van de meldcode is professionals te helpen eerder en beter te handelen als zij vermoeden dat een gezinslid thuis mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt wordt.

De overheid heeft het **basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling** opgesteld. Dit voorbeeld is vertaald naar de werkpraktijk op De Flevoschool. In het protocol van de Meldcode van De Flevoschool wordt beschreven welke stappen worden gezet bij een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld. Elke meldcode omvat dezelfde 5 stappen zoals opgenomen in het basismodel. Dat vergemakkelijkt de samenwerking tussen professionals en organisaties. De meldcode is per 1 januari 2019 aangepast en aangescherpt. Melden bij Veilig Thuis wordt bij vermoedens van acute en structurele onveiligheid de professionele norm. Om beroepskrachten te helpen bij het bepalen of hier sprake van is, worden afwegingskaders toegevoegd. Deze worden gemaakt door de beroepsgroepen. Voor De Flevoschool geldt het afwegingskader voor Onderwijs en leerplichtambtenaren.

In de vernieuwde Aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is voorgesteld een aandachtsfunctionaris verplicht te stellen voor iedereen die met de Meldcode werkt. Op De Flevoschool is Inèz Vermeulen aangesteld als aandachtsfunctionaris.

Binnen deze aanpak is een van de (verplichte) stappen van de Wet Meldcode, stap 2, een deskundige collega of aandachtsfunctionaris te consulteren. Dat impliceert dat die specifieke deskundigheid ook in huis (binnen de organisatie) aanwezig moet zijn. Het bevoegd gezag (bestuur en directie) moet altijd op de hoogte zijn van een melding binnen de Meldcode.

Een school dient een protocol Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling voorhanden te hebben waarin is vastgelegd wie wat waar wanneer en hoe doet met betrekking tot (vermoedens van) Huiselijk geweld en/of Kindermishandeling.

De kindcheck valt onder stap 1 van de meldcode en is aan de orde wanneer een volwassene of adolescent in een situatie verkeert die minderjarige kinderen (ernstige) schade kan berokkenen. In een gesprek met ouders/verzorgers moet in dat geval onderzocht worden of er (nog meer) kinderen bij ouders/verzorgers wonen en wie er voor hen zorgen. Op basis van deze informatie wordt besloten of er verdere actie ondernomen moet worden door de verdere stappen van de meldcode te zetten.

Meldrecht

De meldcode is nadrukkelijk geen meldplicht. Organisaties zijn verplicht een meldcode te hebben, professionals zijn verplicht te handelen volgens de stappen van de meldcode, maar het doorlopen van de meldcode hoeft niet te leiden tot een melding.

In de Wet meldcode is wel opgenomen dat professionals het recht hebben te melden bij Veilig Thuis. Ook als gezinsleden daar geen toestemming voor geven. Het meldrecht houdt in dat professionals persoonsgegevens van volwassenen en kinderen mogen doorgeven aan Veilig Thuis, zodat Veilig Thuis een onderzoek naar de gezinssituatie kan starten. Bovendien mogen professionals informatie geven als Veilig Thuis daar vanwege haar onderzoek om vraagt.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	2
1. De vijf stappen uit de Meldcode met het nieuwe afwegingskader	5
2. Privacy	6
3. Uitwerking van de vijf afwegingsvragen	6
4. Rollen en verantwoordelijkheden bij de uitvoering van de meldcode op De Flevoschool	7

Bijlage 1: Sociale Kaart en Belangrijke Contactgegevens voor (extra) begeleiding

Bijlage 2: Definitie Huiselijk Geweld en vormen van Kindermishandeling

Bijlage 3: Signalenlijst kindermishandeling (4-12 jaar)

Bijlage 4: De Verwijsindex

Bijlage 5: Overlegformulier met aandachtfunctionaris

Bijlage 6: Checklist voor professionals om kinderen te betrekken bij de Meldcode

1. De vijf stappen uit de Meldcode met het vernieuwde afwegingskader.

Onderstaand figuur toont de vijf stappen uit de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Ter ondersteuning van de beslissingen in stap 5 is in stappen 4 en 5 een afwegingskader toegevoegd. Het onderliggende Afwegingskader is de uitwerking voor het Onderwijs³.

In Stap 5 worden twee beslissingen genomen: het beslissen of een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk is en, vervolgens het beslissen of het zelf bieden of organiseren van hulp mogelijk is.

1. Melden is noodzakelijk als sprake is van;
 - a. acute onveiligheid
 - b. structurele onveiligheid
2. Hulpverleners is mogelijk als:
 - a. De professional is in staat om effectieve/passende hulp te bieden of te organiseren.
 - b. De betrokkenen meewerken aan de geboden of georganiseerde hulp.
 - c. De hulp leidt tot duurzame veiligheid.

Indien hulpvragen op basis van één van deze punten niet mogelijk is, dan melden bij Veilig Thuis.

Het is van belang dat in stap 5 beide beslissingen en in de genoemde volgorde worden genomen. De aandachtfunctionaris vraagt zich op basis van signalen en het gesprek met ouders af of melden noodzakelijk is aan de hand van vijf afwegingsvragen. Vervolgens besluit deze of het bieden of organiseren van hulp tot de mogelijkheden van de school als de betrokkenen (ouders/verzorgers) behoort.

Als melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, moet de tweede beslissingsvraag over eventuele hulp in overleg met betrokkenen en Veilig Thuis beantwoord worden. Melden is niet verplicht en kan ook anoniem.

³ De Meldcode, Vereniging PO-Raad

1. Privacy

Op 25 mei 2018 is de nieuwe privacywetgeving (AVG) van kracht geworden. De AVG is een algemeen kader dat niet inspeelt op specifieke situaties, zoals een vermoeden van kindermishandeling. Daarom geldt als algemene regel dat een specifieke wet voor een bepaalde sector prevaleert boven de algemene norm van de AVG. Dat geldt dus bijvoorbeeld voor de Wetten PO, VO, Leerplichtwet etc. De wet Meldcode gaat dus ook voor de AVG. Het recht om dossier aan te maken en te melden bij Veilig Thuis is dus onverminderd van toepassing.

2. Uitwerking van de vijf afwegingsvragen en beslissingen in stappen 4 en 5 van de meldcode voor het Onderwijs en Leerplicht⁴

1. Vermoeden wegen

Ik heb de stappen 1 t/m 3 van de Meldcode doorlopen en

A: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten.

B: ik heb een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

Het bevoegd gezag van mijn school is op de hoogte (in geval het vermoeden door schoolmedewerker wordt geconstateerd). Ga verder naar afweging 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schatten wij als school (functionarissen en bevoegd gezag) in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid:

A: NEE -> ga verder naar afweging 3

B: JA of twijfel -> direct (telefonisch) (anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

Hulp

3. Ben ik, of iemand anders in mijn school¹ of een ketenpartner² in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 werkdagen een besluit neemt en terugkoppelt naar de melder

B: JA -> ga verder met afweging 4

⁴ De Meldcode, Vereniging PO-Raad

- Hulp
4. Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?
A: NEE -> melden bij Veilig Thuis B:
JA -> hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn. Zo concreet mogelijk maken en documenteren. Spreek af wie welke rol heeft en benoem casemanager. Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager heeft, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voer uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat
Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of het herstel van de direct betrokkenen?
A: NEE -> melden bij Veilig Thuis
B: JA -> hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren³ van de veiligheid van alle betrokkenen.

¹ Hierbij valt te denken aan functionarissen uit de 2e lijnsondersteuning in de school, altijd onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag (dus geen docenten, wel een zorgcoördinator, een vertrouwenspersoon, een orthopedagoog, een schoolpsycholoog, een intern begeleider, een schoolmaatschappelijk werker,)

² Betrokken functionarissen vanuit de gemeente. Per gemeente verschillend; hierbij valt te denken aan de leerplichtambtenaar of een medewerker van een buurt- of wijkteam dat betrokken is bij de school of een medewerker van de GGD/Jeugdgezondheidszorg.

³ Aanbeveling: spreek een nazorgtraject af. Leg termijnen en verwachtingen vast.

3. Rollen en verantwoordelijkheden bij de Meldcode op De Flevoschool

Bij Uitvoering

Signalering:

De collega die op basis van zijn eigen waarnemingen of door informatie van derden het vermoeden heeft van huiselijk geweld of kindermishandeling, brengt de signalen in kaart (m.b.v. overlegformulier met aandachtsfunctionaris) en bespreekt deze tijdens een collegiale consultatie met de aandachtsfunctionaris.

De aandachtsfunctionaris en de collega bespreken samen de volgende stap.

De aandachtsfunctionaris raadpleegt indien nodig Veilig Thuis en koppelt terug naar de collega en de IB-er. De aandachtsfunctionaris stelt de directie op de hoogte

Gesprek met ouders:

Leerkracht van de betreffende leerling nodigt de ouders/verzorgers uit voor een gesprek met de aandachtsfunctionaris en de IB-er. Op De Flevoschool worden deze twee functies ingevuld door Inèz Vermeulen.

Vermoeden wegen:

Indien er naar aanleiding van het gesprek **geen actie nodig** is wordt het dossier van de leerling gesloten. De IB-er maakt een verslag van het gesprek met ouders noteert de afspraken en volgt de leerling op reguliere wijze binnen de zorgstructuur van De Flevoschool.

Bij een sterk vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling:

Aan de hand van het afwegingskader wordt de leerling besproken in **een overleggroep**. De overleggroep bestaat uit leerkracht, IB-er, directeur en aandachtsfunctionaris.

De overleggroep bespreekt of er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid. Indien dit het geval is doet de aandachtsfunctionaris of IB-er een melding bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden door de aandachtsfunctionaris of IB-er met Veilig thuis doorlopen. De aandachtsfunctionaris of IB-er zorgt voor de terugkoppeling naar de overleggroep. Op het moment van melden informeert de directeur het Bestuur (anoniem).

Bij acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid:

Indien er geen sprake is van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid wordt binnen De Flevoschool gekeken welke mogelijkheden voor hulp aanwezig zijn binnen het netwerk van de school. De aandachtsfunctionaris of IB-er neemt hierover contact op met het Lokaal team en/of Jeugdarts van de school. Indien blijkt dat organisatie van de hulp niet op korte termijn mogelijk is of niet voldoet aan de eisen van adequate hulp die nodig is, wordt alsnog een melding gedaan bij Veilig Thuis door de aandachtsfunctionaris of IB-er.

Geen acute onveiligheid of structurele onveiligheid:

De melder (aandachtsfunctionaris of IB-er) koppelt terug naar de overleggroep en organiseert samen met de leerkracht een gesprek met de ouders/verzorgers. Besproken wordt of de betrokkenen de hulp aanvaarden die in gang is gezet en of zij bereid zijn zich actief in te zetten. Bij Nee -> melden bij Veilig thuis
Bij Ja -> wordt de hulp in gang gezet en concrete afspraken gemaakt over de termijn en het effect. De melder draagt zorg voor de dossiervorming en als casemanager.

Indien de hulp binnen de afgesproken termijn niet leidt tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of herstel van de direct betrokkenen wordt alsnog besloten om te melden bij Veilig Thuis. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de casemanager (aandachtsfunctionaris of IB-er).

Indien de IB-er de melder is van de casus bij Veilig Thuis, functioneert de aandachtsfunctionaris op de achtergrond als consulent en gesprekspartner voor de IB-er. De aandachtsfunctionaris bewaakt de interne procedure van De Flevoschool met betrekking tot huiselijk geweld en kindermishandeling en ondersteunt de IB-er bij het traject.

Binnen de gehele casus houdt de aandachtsfunctionaris of IB-er de directie op de hoogte. Indien nodig kan de directie de aandachtsfunctionaris raadplegen voor advies.

Algemeen:

De aandachtsfunctionaris zorgt ervoor dat de Meldcode structureel minimaal twee keer per jaar op de teamvergadering wordt besproken.

De aandachtsfunctionaris heeft vier keer per jaar een check met de directie over de meldcode.

Alle meldingen worden opgenomen in het leerling dossier. De aandachtsfunctionaris of IB-er is hiervoor verantwoordelijk. Indien sprake is van een onterechte melding wordt dit teruggekoppeld naar de betrokkenen door de melder en wordt hiervan melding gedaan in het leerling dossier.

De directie kan de aandachtsfunctionaris raadplegen voor advies maar blijft eindverantwoordelijk.

Bij implementatie:

De aandachtsfunctionaris heeft een belangrijke rol bij de implementatie van de meldcode op De Flevoschool. Zij draagt zorg voor het opstellen van het implementatieplan (zie uitgewerkt implementatieplan).

Bijlage 1: Sociale Kaart en Belangrijke Contactgegevens voor (extra) begeleiding

Bij Acut gevaar:

- Wijzen de signalen overduidelijk op een acut onveilige situatie? Kom dan direct in actie, nog vóór stap 2.
- Gaat het om een persoon of personen van **18 jaar of ouder**?
 - **Bel dan direct met Veilig Thuis of met de politie!**
- Gaat het om kind(eren) **jonger dan 18 jaar**?
 - **Bel dan direct met Veilig Thuis.**

Veilig Thuis: 0800-2000 (24 uur per dag bereikbaar*) * Veilig Thuis is bereikbaar gedurende kantooruren. Buiten kantooruren ('s avonds en in het weekend) is Veilig Thuis bereikbaar via een bereikbaarheidsdienst.

Politie: 0900-8844

Of via het alarmnummer: 112

Aandachtsfunctionaris De Flevoschool

Inèz Vermeulen, adjunct-directeur en intern begeleider
inez@flevoschool.nl

Hilde Wiesenekker, groepsleerkracht en bouwcoördinator
hilde@flevoschool.nl

Directie De Flevoschool

Daniël van den Berg
directie@flevoschool.nl

Contactpersoon bestuur De Flevoschool

Eric de Ruijter, secretaris
eric@flevoschool.nl

Interne contactpersonen De Flevoschool

Tanja van Rijn
tanja@vanrijn-mail.nl 06-53340975

Yolanda Willebrand
yolanda@flevoschool.nl 06-30685301

Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

Externe vertrouwenspersoon De Flevoschool

Heleen de Jong

info@heleendejongadvies.nl

06-25024555

Jeugdarts Helly den Haes

GGD regio Gooi en Vechtstreek

T 033-4600046

M 06-13980395

Bijlage 2: **Definitie Huiselijk Geweld en vormen van Kindermishandeling**

Huiselijk Geweld

Onder huiselijk geweld wordt het volgende verstaan:

'Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd. Geweld betekent in dit verband aantasting van de persoonlijke integriteit. Onderscheid wordt gemaakt tussen geestelijk en lichamelijk geweld (waaronder seksueel geweld)⁵.

In dit protocol gaat het om huiselijk geweld, waarbij kinderen en jongeren betrokken zijn. Dit betekent, dat de meest voorkomende signalen betrekking zullen hebben op het getuige zijn van geweld en het slachtoffer zijn van kindermishandeling.

Naast het getuige zijn van geweld in de thuissituatie kunnen kinderen ook zelf het slachtoffer zijn van het geweld. De volgende vormen van mishandeling worden kort toegelicht.

Vormen van mishandeling

- **lichamelijke mishandeling:**
het kind wordt geslagen, geschopt, geknepen, gebrand en dergelijke;
- **psychische mishandeling:**
het kind wordt afgewezen, geterroriseerd, aangezet tot afwijkend en/of anti-sociaal gedrag, gepest, getreiterd, gekleineerd; aan het kind worden extreem hoge eisen gesteld, een juiste vorm van onderwijs wordt onthouden;
- **seksuele mishandeling:** het kind wordt gedwongen seksuele handelingen te ondergaan, seksuele handelingen uit te voeren, getuige te zijn van seksuele handelingen van anderen of wordt gedwongen te kijken naar pornografisch materiaal;
- **lichamelijke verwaarlozing:** het kind wordt (medische) verzorging en/of veiligheid onthouden, het kind krijgt onvoldoende voedsel en kleding;
- **psychische verwaarlozing:**
het kind wordt geestelijk verwaarloosd, geïsoleerd, genegeerd; koestering wordt onthouden en er is nooit aandacht of tijd voor het kind.
Vaak komen verschillende vormen van mishandeling tegelijkertijd voor.

Kindermishandeling is:

- elke vorm van, voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard,
- die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat, actief of passief, opdringen
- waardoor ernstige schade wordt of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychische letsel. Hieronder vallen ook verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs⁶.

Voor de signalenkaart wordt verwezen naar: www.signalenkaart.nl

⁵ Bron: Nota Privé Geweld – Publieke Zaak. Een nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld. 2002

⁶ (Wetsontwerp Wet op de jeugdzorg 2004)

Bijlage 3⁷:

Signalenlijst kindermishandeling (4-12 jaar)

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz.) **seksueel misbruik bij kinderen met een beperking**

Kinderen met een geestelijke of lichamelijke beperking zijn extra kwetsbaar voor seksueel misbruik. Hier kun je het onderzoek lezen dat in 2011 is gedaan naar deze groep. Het heet Beperkt Weerbaar.

Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

Wanneer een kind letsel vertoont, overleg dan direct met de JGZ arts. Indien nodig kan deze het letsel beschrijven. Deze gegevens zijn van belang voor een eventueel onderzoek naar kindermishandeling.

Zie ook de Richtlijn blauwe plekken (2016)

Ook informatie over andere kinderen in het gezin wordt betrokken bij de afwegingen.

Lichamelijke signalen

- wit gezicht (slaap tekort)
- hoofdpijn, (onder)buikpijn
- blauwe plekken
- slecht verzorgd er uit zien
- geslachtsziekte
- jeuk of infectie bij vagina en anus
- urineweginfecties
- vermageren of dikker worden
- pijn in bovenbenen, samengeknepen bovenbenen
- houterige lichaamsbeweging
- niet zindelijk (urine/ontlasting)
- zwangerschap
- lichamenlijk letsel
- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling

Gedragssignalen

- somber, lusteloos, in zichzelf gekeerd
- eetproblemen
- slaapstoornissen
- schrikken bij aangeraakt worden

⁷ © 2019 Handelingsprotocol - digitale meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld

- hyperactief
- agressief
- plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer)
- vastklampen of abnormaal afstand houden
- isolement tegenover leeftijdgenoten
- zelfvernietigend gedrag (bv. haren uittrekken, praten over dood willen, suicidepoging)
- geheugen- en concentratiestoornissen
- achteruitgang van leerprestaties
- overijverig
- zich aanpassen aan ieders verwachtingen, geen eigen initiatief
- extreem zorgzaam en verantwoordelijk gedrag
- verstandelijk reageren, gevoelens niet tonen (ouwelijk gedrag)
- geseksualiseerd ("verleiden") gedrag, seksueel getint taalgebruik
- opvallend grote kennis over seksualiteit (niet passend bij de leeftijd)
- verhalen of dromen over seksueel misbruik, soms in tekeningen
- geen spontaan bewegingsspel
- moeite met uitkleden voor gymles of niet meedoen met gym
- spijbelen, weglopen van huis
- stelen, brandstichting
- verslaving aan alcohol of drugs

Kenmerken ouders/gezin

- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind, toont weinig belangstelling
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder is zelf mishandeld of heeft psychiatrische- of verslavingsproblemen
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ziekenhuizen ('shopping')
- ouder komt afspraken niet na
- kind opeens van school halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- 'multi-problem' gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

Signalen seksueel misbruik

Lichamelijke signalen:

- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina *en/of* anus
- problemen bij het plassen
- recidiverende urineweginfecties

- pijn in de bovenbenen
- pijn bij lopen *en/of* zitten
- seksueel overdraagbare ziekten.

Psychosociale signalen:

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van de leerling (parentificatie).

Afwijkend seksueel gedrag:

- excessief *en/of* dwangmatig masturberen
- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van andere kinderen
- niet leeftijdsadequaat seksueel spel
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- angst voor zwangerschap
- angst om zich uit te kleden
- angst om op de rug te liggen
- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- geen plezier in bewegingsspel.

Signalen seksueel grensoverschrijdend gedrag bij kinderen en het vlaggensysteem

Er kan sprake zijn van grensoverschrijdend gedrag als:

- Er een groot leeftijdsverschil is tussen kinderen
- Er sprake is van manipulatie of dwang
- Kinderen elkaar pijn doen
- Er voorwerpen in vagina of anus geduwd worden
- Er geweld gebruikt wordt
- Het om een grote groep kinderen tegen één kind gaat

Jonge kinderen zijn samen met andere kinderen hun lichaam aan het ontdekken. Zo komen ze te weten wat er hetzelfde is aan elkaars lichaam en wat juist anders. 'Doktertje spelen' is hierbij een favoriet spel. Toch zijn er ook grenzen bij spelletjes tussen kinderen onderling.

Voor professionele opvoeders en voor ouders is er het vlaggensysteem ontwikkeld waarmee seksueel gezond én seksueel grensoverschrijdend gedrag van kinderen en jongeren kan worden geduid en bijgestuurd. Wanneer het grensoverschrijdend gedrag niet kan worden bijgestuurd of er zijn aanwijzingen voor misbruik of mishandeling van het kind in kwestie, neem dan contact op met het CJG of vraag advies aan Veilig Thuis.

Signalen (aanstaande) meisjesbesnijdenis (vrouwelijke genitale verminking)

- vertellen over meisjesbesnijdenis in het algemeen
- aankondigen van besnijdenis.

Directe gevolgen tijdens en na de ingreep:

- extreme pijn (wanneer de ingreep zonder verdoving plaatsvindt)
- klachten bij urinelozing (pijn bij plassen, ophoping urine in de blaas)
- overmatig bloedverlies

- kans op infectie
- kans op overlijden van het meisje.

Mogelijke gevolgen na de ingreep:

- moeilijke en/of pijnlijke urinelozing
- urineweginfectie
- chronische pijn in de onderbuik
- littekenvorming
- menstratieklachten

Een vermoeden van meisjesbesnijdenis actueel of in de toekomst moet direct bij Veilig Thuis gemeld worden. Overleg indien mogelijk eerst met JGZ. Er is een handelingsprotocol meisjesbesnijdenis dat beschrijft wat er na een melding kan gebeuren.

www.meisjesbesnijdenis.nl

Signalen eer gerelateerd geweld *Angst:*

- schichtig reageren
- onzekerheid
- verwardheid
- apathisch zijn
- in zichzelf gekeerd zijn
- zich afsluiten van de buitenwereld.

Verandering van gedrag:

- plotselinge stressreacties
- schoolverzuim
- westerse kleding inruilen voor traditionele kleding en hele lichaam bedekken
- direct na school naar huis gaan
- stelselmatig opgehaald worden door vader of broer(s)
- vriendschappen verbreken
- verwondingen
- blauwe plekken.

Ontwijkend gedrag:

- ontwijkende antwoorden op directe vragen over bijvoorbeeld verwondingen of sociale controle door familie
- lichamelijke verwaarlozing
- zelfmoordpogingen
- zinspelen op zelfmoord
- fatalistische houding
- verhalen over geweld tegen andere familieleden.

Voorzichtigheid is geboden. Het opmerken van één of enkele signalen hoeft geen grond te zijn voor een vermoeden van kindermishandeling. Een andere oorzaak is ook mogelijk.

Gebruik de checklist eerge relateerd geweld van het LEC. Die kan ingevuld en geprint worden.

Bijlage 4: De Verwijsindex

Registratie van zorgsignalen in de Verwijsindex (VIR) - Bouwstenen voor het gesprek met de ouders

Belangrijkste vindplaats voor de jeugd, school is een onmisbare signaleringspartner van eventuele zorgen rond kinderen en jeugdigen.

Als we de balans opmaken, zien we dan ook dat grote stappen zijn gezet om meer en beter gebruik te kunnen maken van de VIR binnen het onderwijs over de jaren . Er zijn documenten ontwikkeld om de VIR wat toegankelijker te maken voor ouders (bijv. op de websites van scholen en in de schoolgidsen), trainingen en workshops zijn gevolgd. Het uitgangspunt is hierbij 'zorg om het kind'. Het doel is signaleren van zorgen in een zo vroeg mogelijke stadium om effectiever escalaties te voorkomen.

Toch blijft de praktijk rond signaleren complex. Op de basisscholen in onze regio zijn de interne begeleiders, soms in combinatie met de schooldirecteuren, al een aantal jaren bevoegd om te registreren in de VIR. Alhoewel het gebruik van de VIR door basisscholen heel langzaam meer bekend wordt, het daadwerkelijke aantal registraties blijft minimaal. Er is nog steeds een spanning tussen de zorgen die op school leven en hun zichtbaarheid in de VIR. Dit kan en moet beter. Zo blijkt uit de oproep van de Inspecties Jeugdzorg en voor de Gezondheidszorg alsmede van het Ministerie van VWS aangaande de doorlooptijd voor de signalering van kindermishandeling – overigens niet alleen gericht aan het onderwijs.

In diverse gremia hebben interne begeleiders aangegeven dat het gesprek met de ouders – het informeren dat je de VIR gaat inzetten – heel lastig blijft. Het wordt ervaren als een struikelblok. Dit signaal is aanleiding geweest om dit document op te stellen. Hiervoor hebben de projectorganisatie VIR en het Informatiepunt Passend Onderwijs voor Ouders hun ervaring en kennis op het gebied van signaleren bijeen gebracht.

We hopen dat jullie hiermee geholpen worden in jullie gesprekken met de ouders!

Voor de duidelijkheid:

- Dit document gaat over de stappen die je zet vanaf het moment van besluit tot registratie in de VIR. Uiteraard zullen er, in de meeste gevallen, verschillende gesprekken al hebben plaatsgevonden met de ouders voordat je deze stap zet.
- Ook gelden andere afspraken (zie Meldcode) als je inschatting is dat dit gesprek (over de registratie van het kind in de VIR) de veiligheid van het kind, één van de ouders of jezelf, in gevaar kan brengen. Schakel in dit geval Veilig Thuis in. Een registratie is dan – als uitzondering – mogelijk zonder de ouders te informeren en is zelfs cruciaal voor de zichtbaarheid van de zorgen op school op dat moment in het leven van het kind. In de praktijk raadpleegt Veilig Thuis namelijk tijdens de zogeheten 'triagefase' van onderzoek naar Huiselijke Geweld of Kindermishandeling eerst de VIR als één van de belangrijkste bronnen voor dossieropbouw en historie.

Het gesprek – in stappen uitgezet

- Stap 0: Op basis van het risicoprofiel basisonderwijs heeft je school besloten om een registratie in de VIR te doen van een kind waar zorgen over zijn.
- Stap 1: Je plant een afspraak met de ouders om ze, conform procedure, te informer over de zorgen en de registratie in de VIR.
Plan voldoende tijd voor deze afspraak – minstens 30 minuten – zodat je de ouders goed kunt informeren en hen ook de tijd geeft om te kunnen reageren.
- Stap 2: Tijdens het gesprek zelf, leg de volgende onderwerpen uit aan de ouders:
- Ten eerste: de school heeft besloten om een registratie te doen in de VIR. Uitgangspunt om dit te doen is zorg om het kind.
 - De zorgen leg je feitelijk uit.
 - Dit gesprek gaat over jullie mededeling als school dat jullie zorgen hebben en derhalve het kind gaan registreren in de VIR.
 - Blijf dus stellend in je boodschap (gebruik hierbij bijvoorbeeld zinnen zoals “dit is wat we gaan doen”) en vermijd open vragen aangaande de registratie zelf (“vinden jullie dat goed?” is dus niet aan de orde op dit moment).
 - Het is cruciaal dat je ook op een eenvoudige en feitelijke manier uitlegt wat de VIR is. Ze kunnen de overige informatie na het gesprek nogmaals rustig lezen in de folder(s) die je ook meegeeft.

De kern over wat de VIR is vertel je als volgt :

- De VIR is een informatiesysteem waarin professionals zoals leerkrachten, hulpverleners en begeleiders kunnen aangeven dat zij zich zorgen maken over een jeugdige tot 23 jaar.
- De VIR zorgt ervoor dat de professionals van elkaar weten wie er betrokken is bij het kind en het gezin. Het gebruik van de VIR zorgt dus voor vroegtijdige signalering van zorgen. Ook zorgt het voor overzicht, samenwerking en goede afspraken tussen de verschillende instellingen.
- Samenwerking tussen professionals en met ouders is heel belangrijk omdat dan de problemen van een kind of jongere goed kunnen worden begeleid en uiteindelijk verholpen.
- Alleen de naam van de jeugdige en de professional worden in het systeem vermeld, geen inhoudelijke informatie.
- DR is alleen toegankelijk voor professionals.

Daarna vertel je ook de volgende informatie:

- Het kan zijn dat er meer professionals zijn die zorg over hetzelfde kind hebben en dat al eerder hebben aangegeven. Als dat het geval is, krijgen de betrokkenen een email, zodat ze weten dat er met dit kind meer aan de hand is (de match). o Op het moment dat professionals inhoudelijke informatie met elkaar willen delen, zullen zij als ouders weer benaderd worden om toestemming te geven voor informatie-uitwisseling.

- Als zij, later in het proces (na de match dus), geen toestemming geven om inhoudelijke informatie uit te wisselen, zullen jullie dat dus ook niet doen.
Let op: worden gaandeweg mogelijke (vermoedens) van kindermishandeling of huiselijk geweld steeds duidelijker, dan schakel je vooralsnog Veilig Thuis in. Het kan dus zijn dat je dan ook vooralsnog inhoudelijke informatie uitwisselt, ook zonder toestemming (dit is een uitzondering).

Stap 3: Tijdens het gesprek, je toon is stellend en duidelijk over het besluit om tot registratie in de VIR over te gaan. Dit hoeft echter niet ten kosten te gaan van je empathie voor de situatie. Geef dan ook de ouders de ruimte om verontwaardigd, soms zelfs boos te zijn. Met andere woorden, je begrijpt dat het lastig is voor hen, maar het besluit staat vast.

Stap 4: Vergeet niet de folder voor ouders mee te geven, en afhankelijk van de leeftijd van het kind, ook de folder voor jongeren (bijv. groep 7/8 leeftijd).

Relevante stukken

- Folder VIR voor ouders;
- Folder VIR voor jongeren.

Bijlage 5: Overlegformulier met aandachtsfunctionaris

Ik maak me zorgen over een kind/gezin.

Het gebruik van onderstaande lijst is een manier waarop je je zorgen duidelijk kunt krijgen. Het is aan te raden om de objectieve (dat wat gezien/gehoord is) en subjectieve signalen (de interpretatie van de objectieve signalen) uit elkaar te halen. Als jij daarna wilt overleggen met de aandachtsfunctionaris kun je de lijst per mail naar de aandachtsfunctionaris sturen. Zo kan zij zich voorbereiden op het gesprek.

Naam:	
Functie:	
Ik maak me zorgen over (omcirkel):	Kinderen (aantal....) (leeftijden.....) vrouw man gezin
<i>Wanneer maakte je je zorgen over de situatie:</i>	
<i>Wat heb je gezien/ gehoord</i>	
Objectieve signalen:	
Subjectieve signalen:	
Hoe vaak heb je het gezien/ gehoord:	
Waar denk je aan bij deze zorgen?	

<i>Zijn er collega's die het ook hebben gezien/ gehoord en zich zorgen maken? (omcirkel)</i>	Nee Ja
Datum van invullen	

Bijlage 6: **Checklist voor professionals om kinderen te betrekken bij de Meldcode**

Het is belangrijk dat je als professional het kind betreft bij de beslissingen die je neemt. Als je naar het kind luistert, weet je beter wat je moet doen. Voor het kind is dat belangrijk, omdat het zich gehoord voelt. Dat helpt bij het herstellen van de vervelende ervaringen.

Hoe betrek je als professional de kinderen:

10 PUNTEN CHECKLIST VOOR PROFESSIONALS

1. HANDEL IN HET BELANG VAN HET KIND

Kinderen hebben er recht op dat professionals in hun belang handelen. Dat kan alleen als een kind betrokken wordt bij belangrijke beslissingen die over hem of haar gaan. Dat staat ook in het *Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind*.

2. GEEF INFORMATIE

Kinderen hebben recht op informatie over het proces. Een professional moet duidelijk aan kinderen vertellen wat er precies gaat gebeuren en waarom hij iets doet. Vaak wordt gedacht dat kinderen dat niet snappen, maar dat klopt niet. Het is juist geruststellend als ze weten wat er gaat gebeuren en waarom iets wordt besloten. Pas dan gaat een kind een professional vertrouwen.

3. VEILIG OPGROEIEN IS NORMAAL

Kinderen moeten weten dat ze recht hebben om veilig op te groeien. Het is belangrijk dat de professional aan het kind vertelt dat het niet aan hem ligt. Bijvoorbeeld doordat hij hoort dat het niet normaal is dat kinderen thuis mishandeld of verwaarloosd worden. En dat alle kinderen het recht hebben op een prettige situatie thuis.

4. BETREK KINDEREN

Kinderen moeten weten dat ze er bij beslissingen die voor hen belangrijk zijn, voor kunnen kiezen om betrokken te worden. Het is belangrijk dat een professional het kind vertelt dat hij de mogelijkheid heeft om mee te doen in het proces. Dat kan op verschillende momenten. Direct vanaf het begin, maar ook later. De professional moet in de gaten houden dat hij dit telkens aan een kind voorlegt.

5. LUISTER

Kinderen hebben het recht dat er naar hen geluisterd wordt. De professional moet naar kinderen luisteren en – als ze niet vanzelf met hun verhaal komen – naar hun mening vragen. Dat geldt voor elke belangrijke beslissing die wordt genomen. Vaak is het zo dat kinderen het moeilijk vinden om te zeggen wat ze ergens van vinden. Daar moet je dus naar vragen, want het is belangrijk dat een kind alles kan zeggen wat hij wil.

6. DE MENING VAN EEN KIND TELT

Het kind moet weten op welke manier met zijn mening wordt omgegaan. De professional moet niet alleen luisteren, maar ook de oplossingen en wensen van het kind meenemen in de besluiten die worden genomen. Natuurlijk hoeven niet alle meningen van kinderen te worden overgenomen. Maar als dat niet gebeurt, moet je wel uitleggen waarom dat zo is.

7. DE MENING VAN EEN KIND MAG ANDERS ZIJN

Kinderen hebben het recht te laten weten dat ze het ergens niet mee eens zijn.

Daarvoor is wel nodig dat de professional dat heel duidelijk van te voren aangeeft. Anders denkt een kind dat hij alles moet accepteren, terwijl dat helemaal niet zo is. Je neemt het kind pas serieus als je ruimte geeft voor een andere mening, ook al hoeft die niet te worden overgenomen.

8. HOU ZE OP DE HOOGTE

Het kind heeft het recht te weten wat er gebeurt nadat het vanuit zichzelf heeft verteld over onveiligheid thuis (disclosure).

In dat soort gevallen moet er direct contact zijn met Veilig Thuis om te kijken wat er moet worden gedaan. Kinderen kunnen enorm schrikken als er van alles in werking wordt gezet en ze er niets van weten.

9. BLIJF STEUNEN

Een kind heeft steun van de professional nodig. De meldcode stopt niet bij een melding. Zo lang professionals zelf contact hebben met kinderen, moeten zij steun bieden en helpen de stress te verminderen.

10. VOER EEN GOED GESPREK

Praktische tips om met kinderen te praten. [Bekijk de tips!](#)